

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm Vlt. Quonam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

Guilielmus excepit, quòd comparere & respondere non teneretur, i. quia iudices ipsi iustis de causis suspecti essent, nam Archiepiscopus erat proximus còsanguineus Comitis Britanniae, qui capitalis tum inimicus fuit Vicecomitis, eiusque uxorem, atque terram notoriè detinebat: Archidiaconus autem fuit commensalis eiusdem Vicecomitis, & M. Petrus oriundus è regione uxoris eidem nimis fauebat. 2. quòd iudices ipsum citarent ad terram inimicorum, quòd sine mortis periculo accedere non posset, praesertim cum litteræ citationis de saluo conductu mentionem nullam fecerint, quamvis etiam cum promisso saluo conductu se capitalibus inimicis committere non deberet, sed iudices nihilominus procedentes lite non contestatâ testes receperunt. His intellectis Innocentius III. causam aliis iudicibus committens mandat, vt vocatis partibus, si intelligant testes ante litem contestatam, vel post interpositam appellationem nullâ procedente contumaciâ Rei conventi contra matrimonium receptos fuisse, acta & contestationes irritas esse decernant, & ante omnia uxorem ac terram restituant Vicecomiti, postea verò cum plenariam restitutionem acceperit, causam ipsi canonicè definiant.

SUMMARIUM.

1. Iudex sanguine vel amicitia còjunctus inimico tuo capitali, recusari iuste potest. (tur.)
2. Citatus ad locum non tutum comparere non tenetur.
3. Ad iudicem ecclesiasticum pertinet causa dotis si incidere veniat cum causa matrimoniali.
4. Maritus uxorem, quam in facie Ecclesiae duxit, pretextu impedimenti dirimentis à se ablegare non potest propria auctoritate. Si ablegavit, iudex ecclesiasticus illum compellet, ut eam recipiat, donec causa cognoscatur, & definiatur.

NOT. I. Si iudex sanguine vel amicitia valde còjunctus sit inimico tuo capitali, iustam causam habes eum ut suspectum recusandi. ita notat *Abbas hìc n. 2.* Dicitur autem inimicitia capitalis, quæ videtur usque ad hominis necem inclinata; quæ autem alia graves aut gravissimæ inimicitia ceteri

debeant, iudicis arbitrio relinquuntur secundum Abbatem hìc.

NOT. II. Citatus ad locum non tutum comparere non tenetur, sed petere potest, ut locus iudicii tutus assignetur, alioquin appellare potest, tametsi in litteris scriptum sit appellatione remotâ, c. ex parte. 17. de appellat. videri potest *Gail. lib. 1. observ. 52.* vbi addit exceptionem loci non tuti procedere etiam respectu Procuratoris, Advocati, testium & personarum omnium, quæ iudicio interesse debent. Porro, vtrum saluus conductus sufficiat ad periculum avertendum, ac securitatem præstandam tum personis, tum causis, de quâ agitur, ex circumstantiis loci ac personarum colligi debet. quâ de re *Felinus hìc.*

NOT. III. Ad iudicem Ecclesiasticum pertinet causa dotis, si incidenter veniat cum causâ matrimoniali, colligitur ex hoc c. & habetur in c. 3. de donatione inter virum & uxorem.

NOT. IV. Maritus uxorem, quam in facie Ecclesiae duxit, pretextu impedimenti dirimentis à se ablegare non potest propria auctoritate, quod si fecit, recipere eam compellitur, donec Ecclesia causam cognoscat ac definiat. ita etiam habetur in c. 3. de divorciis.

CAPITVLVM VLT.

Quoniam.

PARAPHRASIS.

Regulariter verum est, quòd testes recipi non possunt ante litem contestationem, sed limitari debet, nisi periculum in morâ sit, quia testes sunt senes aut valetudinarii, aut ex aliâ causâ ipsis mors timetur; tunc si civilis causa sit, ne veritas occultetur, & probationum copia amittatur, testificationes recipiendæ sunt, cum pars altera contumaciter abest, vel ob aliam causam accersiri non potest. Verumtamen actor intra annum ab eo tempore numerandum, quo Reus còueniri potest, tenebitur eum conuenire, vel attestaciones receptas ad ipsum transmittere, alioquin ipso iure irrita erunt, idque propterea, ne, si contestationes diu lateant Reum, legitimas contra eas non possit opponere exceptiones.

SUMMARIUM.

1. Ante litem contestationem in absentia Rei non potest

potest procedi, excepto casu necessitatis, si periculum in mora sit.

2. Et in hoc ipso casu testificationes in absentia partis non sunt recipiendæ, ut statim ad definitivam procedatur, sed ut afferantur, donec Reus conveniri possit, ut excipiat; si quidem testes directe deponant præiudiciū alterius, cui defensiones competere possunt: secus est, si recipiantur tantum ad cautelam, vel directe non agatur contra certam personam.
3. Si periculum sit, ne testes interim obliuiscantur donec litis contestatio fieri possit, licet interea testificationes recipere; plerumque tamen in tali casu pars altera citari debet.

Adverte 1. Hic non disputari, in quibus causis litis contestatio necessaria non sit, de quo supra egimus in c. 1. de libelli oblatione, sed posito, quod lis contestata non sit, seu quia non debuit contestari in summaris iudiciis, seu quia non potuit contestari Reo absente, vtrum nihilominus procedi possit ad testium receptionem. Responsio est negatiua: in absentia Rei non posse procedi, præterquam in casu necessitatis, si periculum in mora sit.

2. Adverte 2. hoc ipso casu testificationes in absentia partis non esse recipiendas, ut statim ad definitivam procedatur, sed ut afferantur, donec Reus conveniri possit, ut ipse excipiat, & exceptiones eius audiatur, sed hæc intelligi debent de iis causis, in quibus testes directe deponunt in præiudiciū alterius, cui defensiones competere possint, secus verò est, si testes recipiantur tantum ad cautelam, cum alioquin factum notorium existat, iuxta c. Bona, 23. §. Licet, de elect. etenim in facto notorio & legibus jam prohibito, procedi posse ad condemnationem etiã in absentia partis, dicam in c. 1. de causâ posse, item secus est, si directe non agatur contra certam personam, quamvis indirecte etiam aliorum intersit, si citati non veniant. Hoc casu procedi posse ad definitivam, habetur in Auth. si omnes. C. Si minor ab hered. &c.

3. Quæritur. Si periculum sit, ne testes interim obliuiscantur rei gestæ, donec litis contestatio fieri possit, (quia v.g. prælatura diu vacatura esse creditur) vtrum interim testificationes recipere liceat. R. affirmatiue cum Hostiensis & Abbate hic n. 6. nam mortis periculum in hoc attenditur, ne copia probationis pereat; po-

test autem spectatâ qualitatè causæ idem esse periculum propter obliuionem, ut si aliquid promissum sit sub conditione, cuius eventus diu expectari debeat, poterunt testes recipi, dum recens memoria adest, idque propter æquitatem, imò etiã testimonia publicari poterunt ad perpetuam rei memoriam, ut in casu c. Significavit. 41. de testib. & notat Imola hic n. 1. & 2. Simile est, quod habetur in c. 4. de confirmatione vtili, ut instrumenta, si ob nimiam vetustatem corrumpenda videantur, iudicis auctoritate revocentur. Verumtamen in his casibus plerumque necesse erit, ut pars altera citetur, præterquam si ob potentiam aut sæuitiam conveniri non possit, nec denuntiatio ei fieri, quo tamen casu iudex vices partis absentis diligenter supplebit, ne qua fraus interueniat, quâ de re Felin. hic n. 7. Abbas n. 10.

S. Porro.

PARAPHRASIS.

Speciales causæ sunt, in quibus ob contumaciam Rei procedi potest tum ad receptionem testium, tum ad sententiã definitivam, si videlicet periculum in mora sit, ut cum agitur de electionis aut confirmationis vel matrimonij carnalis valore, tum si is, contra quem actio tendit, contumax sit, seu quia peremptoriã receptã citatione venire recusat, seu quia malitiosè se occultat, aut impedit, quò minus citatio ad ipsum perveniat, his casibus proceditur etiam ad definitivam; si autem Reus contumax non sit, sed aliter absens, ut comparere in iudicio non possit, tunc vel agitur contra Prælatum post acceptã confirmationem, & servari debet, quod sacris canonibus super expectatione talium personarum definitum est, vel agitur contra electum ante confirmationem, tunc 6. mensibus expectandus est, nisi spectatis circumstantiis tempus hoc prorogandum superiori videatur. Quòd si verò de valore carnalis matrimonij agatur, tamdiu alter coniugum absens expectari debet, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumi possit, cum enim ut ponimus absque culpa sua & contumaciã absens sit, ita ut facile citari & advenire non possit, non est præiudicandum, quia habet fortasse exceptiones, quibus intentionem contrariã elidere queat.

queat: neque ob stare debet, si alter coniu-
periculum lapsus obijciat, si tam diu
expectare debeat, quandoquidem plu-
res casus occurrere solent, quibus coniu-
ges absque culpâ, sed non absque causa
continere se debent.

S U M M A R I U M.

4. Tres modi recensentur, quibus reus in con-
tumacia constituitur.
5. Si agatur contra electionem, obijciendo con-
tra defectum formæ, aut vitium personæ,
ea citari debet, si sciatur ubi sit. Quæ si
designato termino non compareat per se,
vel procuratorem, aut legitimi impedi-
menti excusatores mittat, proceditur ad
testium receptionem, & definitiuam.
6. Si mota actione contra electum, nesciatur,
ubi sit, tum expectari debet regulariter
per sex menses.
7. Si contra confirmatum, vel prouisum actio
criminalis instituat ad eius depositionem,
etiam posita contumacia, lite non
contestata, procedi non potest ad testium
receptionem.
8. Potest tamen ita procedi contra eum, si a-
gatur ad illum amouendum, imò neque
tunc, si non contumaciter, sed iusta de
causa absit.

Notandum. duo modi, quibus reus in cō-
tumaciâ constituitur, sunt, ut etiam in-
dicatur in c. 3. de dolo. 1. Si citatione trinâ,
aut vnâ, quæ vice trium citationum sit, ad ju-
diciū vocatus venire intermittat: alter, si se
occultet, vagetur aut alia ratione impediatur,
quod minùs personaliter citari possit. Hoc ca-
su locus est citationi per edictum ad domum
rei vel ad valuas Ecclesiæ aut curiæ affixum,
secundum *gl. in cit. c. 3. verb. ad domum. Gail. lib. 1. obseru. 57.* his verò tertium modum cō-
tumaciæ addit *gl. in c. de illicita. 6. verb. per-
emptorio. 24. q. 3.* si citatus post primam ci-
tationem dicat se nolle venire, non esse ite-
rùm citandum, cum tum eius contumacia
fatis declarata sit. Pro declaratione textûs
queritur, quomodo procedendum sit, si in-
stitutâ actione aut querelâ contra electum
vel confirmatum, is non compareat.

Resp. & Dico I. Si agatur contra electio-
nem, obijciendo defectum formæ, aut vi-
tium personæ, tum citari debet, si sciatur ubi
sit, designato ei temporis termino, ad quem
advenire possit: eo elapso, si non venit, nec
procuratorem, aut legitimi impediti excu-
satores mittit, proceditur ad testium re-
ceptionem & definitiuam &c. Neque verò
in his causis summariis, & quæ celeritatem
desiderant, opus est trinâ citatione, cum suf-
ficiat vna, secundum *gl. in Clement. Sape. verb. Citationem. de verb. signific. Lanfranc. de ordi-
ne iudicial. c. 1. n. 8.* quia trina citatio pertinet
potiùs ad solennitatem & figuram, quæ in
summaris prætermitti potest, consultum ta-
men est, ut iudex in citatione protestetur, si
Reus ad diem præfinitam non compareat,
se nihilominus processurum, quia talis com-
minatio inducit preëmptorium, teste *Lan-
franco n. 9. ex l. preëmptorio. ff. de iudic. & c. li-
mitari debet assertio, si contra alicuius ele-
ctionem, confirmationem aliâve prouisio-
nem ad sedem Apostolicam appellatum sit,*
eo casu obseruari debet, quod præscribitur
*cap. 1. & vlt. de elect. in 6. videatur Ancharan-
nus, Colum. 2.*

Dico II. Si motâ actione contra electum,
nesciatur ubi sit, tum expectari debet sex
mensibus, ut in textu dicitur. Excipe nisi ele-
ctus ad cathedralem, vel non cathedralem
Apostolicæ Sedis immediatè subiectam, intra
tempus trimestre, aut quod in c. *Cupientes. 16. de electione.* designatur, ad dictam Sedem
pro confirmatione & iure electionis suæ de-
fendendo venerit, aut iusti impediti excu-
sationem attulerit, electio ipso iure irrita
est.

Dico III. Si contra confirmatum aut
prouisum actio criminalis instituat ad de-
positionem eius, tum posita etiam contu-
macia ante litem contestatam procedi non
potest ad testium receptionem. *arg. cap. eod. tit.* ubi hoc idem dicitur de coniugio carnali,
si agatur ad separationem tori.

Dico IV. Si contra confirmatum aut pro-
uisum agatur ad amotionem eius, quia non
canonicè institutus sit, v. g. per Simoniam;
tum si Reus contumax sit, sed iusta de causa
absens

absens v. g. Episcopus ab hæreticis eiectus extra Provinciam, expectari debet, donec de eius morte aut renuntiatione aut contumacia verisimiliter cognoscatur, aut præsumatur; ita colligitur ex his, quæ hîc, & in cit. cap. 1. dicuntur de carnali coniugio, si de eius fœdere & valore quæstio sit.

S. Sunt & alijs.

PARAPHRASIS.

Alij etiam casus sunt, in quibus lite non contestatâ testes produci possunt; ut si inquisitio super crimine, aut publicatio testium fieri debeat.

SUMMARIUM.

1. Si iudex procedit ex officio per modum inquisitionis generalis, recipit testes ante litis contestationem.
2. Si inquisitione speciali citanda est pars, sed contra contumaciter absentem, eodem modo proceditur.
3. Etiam in contractibus & alijs negotijs recipi possunt testes ad perpetuam memoriam, lite non contestata, citatis tamen quorum interest.

NOTA I. Si iudex per modum inquisitionis ex officio procedat, non requiritur contestatio litis, ut testes recipi & audiri possint, uti tradit *gl. c. Cùm ij. de sent. & re iudic.* Sed bene distinguit *gl. marginalis. 16. & Panorm. n. 4.* Vel iudex generalem inquisitionem instituit, & opus non est litis contestatione, ut patet ex specialiter præcedente infamiâ alijsue indicijs sufficientibus: vel adversus certam personam inquit, & tunc ea citari debet; si compareat & neget delictum, tum iudex procedet ad testium receptionem, quia lis quasi contestata censetur; Sed & tunc procedet, si Reus contumaciter se absenter, uti habetur in *c. Qualiter. 24. de accus.*

Nota II. Si quis timeat, ne super aliquo contractu, aut aliâ re gestâ controversia sibi moveatur, petere à iudice potest, ut statim vocatis ijs, quorum interest, testes qui nego-

tio interfuerunt audiantur, testimonia promulgentur & in publicum instrumentum redigantur ad perpetuam memoriam, *c. Significavit. 41. de testibus. & authent. de test. s. penult. Collat. 7.*

§. In alijs.

PARAPHRASIS.

Si Reus lite non contestatâ contumax sit, distinguendum videtur, num actio realis mota sit, an personalis; si realis, mittitur actor in possessionem rei petite custodiæ causâ, postea verò, si Reus intra annum compareat & cautionem præstet de parendo iuri, & expensis restituendis; possessionem suam recuperat, sin minus, elapso illo anno actor verus possessor constituitur, neque auditur Reus nisi super proprietate.

Cæterùm si conventus actione reali, nomine alieno possideat, is mox in iudicio cogetur Dominum nominare, cui postea denuntiandum erit certo temporis spatio constituto, intra quod per se vel per procuratorem in iudicio respondere teneatur, quòd si is in comparendo contumax sit, tum ex eo die quo possessor ille in iudicium vocatus erat, lis pro contestata haberi debet ad longi temporis præscriptionem interrumpendam, Dominum verò Iudex tribus edictis advocabit, eòque in contumacia persistente, causâ summarie examinatâ, actorem in veram possessionem mittet, salvo interim iudicio proprietatis.

Si autem actio personalis instituta sit, & Reus contumax appareat, tum actor pro modo debiti mittitur in possessionem rerum mobilium, sin mobilia non habeat aut non sufficiant, etiam immobilium, vel iudex contumaci inferet censuram Ecclesiasticam; ita tamen, ut in principio una tantùm harum pœnarum inferatur, crescente autem contumaciâ, altera quoque addatur, tum verò nihilominus si accesserit intra annum, vel post annum, fiet ei sicut suprâ de Reo contumaci circa realem actionem dictum est.

SUMMARIUM.

1. Si Reus, lite non contestata sit contumax, tunc in actione personali mittitur actor in possessionem rei petita, custodia causâ.
2. In actione personali mittitur pro modo debiti in primis in possessionem mobilium, deinde etiam immobilium, vel Reus afficitur censura Ecclesiasticâ.
3. Missus in possessionem per primum decretum, acquirit solam custodiam rei, non possessionem.
4. Differentia missionis in possessionem, ex actione reali, & ex actione personali, illa fit absolute, hæc pro modo debiti.
5. In illa actor post elapsum anni fit verus possessor & lucratur fructus rei; non item in istâ, nisi interveniat secundum decretum iudicis.
6. Quod fieri debet cum cognitione causæ, saltem summaria, & pro maiore vel minore probabilitate debiti.
7. Missus ex actione reali in possessionem, incipit post eam verè adeptam, usucapere rem ipsam, non item ex actione personali missus in eam, tantum ut rem pignoris loco teneat.
8. Actionem tamen contra se de indebito instituendam elidit prescriptio 30. vel 40. annorum.
9. Si actio realis instituatur contra possidentem alieno nomine, tunc iste nominando Dominum, evitat iudicium, nisi de ipsa possessione agatur.
10. Quod si conventus possessor sit laicus, & Dominus rei sit clericus, non tenetur iste coram seculari iudice illius, se sistere.
11. Sicut tamen tenetur, si emptorem laicum velit contra evictionem defendere.

NOtabis I. Ex Missione in possessionem per primum decretum ob contumaciam Rei, actor non acquirit veram rei possessionem, sed solam custodiam ac detentionem. cap. 10. De eo, qui mittitur in possess. quare nec fructus rei detentæ lucratur, nec alia possessionis commoda habet. l. Fulcinus, 7. ff. Ex quibus causis in possessionem eatur. Discrimina tamen sunt inter actionem realem & personalem. 1. Intentatâ reali

actione, actor ob contumaciam Rei, absolute mittitur in possessionem rei petita, sed in personali pro modo seu quantitate debiti, primum in detentione mobilium, si illa non sufficiant etiam immobilium, sicuti hoc ipsum observari solet, si ad executionem rei judicialæ pignora distrahi debeant. l. à Divo. 15. §. In venditione. ff. de re iudicata. 2. Elapso anno post decretam Missionem, si Reus non compareat caveatque, Actor fit verus possessor, ita ut fructus rei lucratur, quin imò etiam ante lapsum anni, vel in primo statim decreto; si nimia appareat Rei contumacia, potest iudex actori plenam possessionem unâ cum commodis eius tradere. cit. l. Fulcinus. §. ult. Postea autem si Reus compareat, & petitorium intentet, priusquam contra ipsum præscriptum sit, onus probandi incumbet Reo, quod antea incumberat Actori: at verò personali actione actor missus in custodiam, non acquirit veram possessionem, nec fructus lucratur, nisi interveniat secundum decretum iudicis, quod ordinariè post anni lapsum, interdum citius aut serius, spectatâ qualitate causæ, & gravitate contumaciæ interponitur. Fieri autem debet secundum decretum præcedente causæ cognitione (juxta authent. Et qui jurat. C. De bon. autoritate iudic. possid.) saltem summaria, per quam iudex animum aliquo modo informare possit de verò debito, & secundum maiorem vel minorem probabilitatem formabit decretum, ut explicat gl. final. & Panorm. n. 36. hic. interdum verò si actor debitum plenè demonstrâsse videatur, res ei in solum dabitur, vel factâ venditione pretium adjudicabitur, ita ut Reus contumax omnino exclusus sit, interdum verò ita ipsi res adjudicabitur, ut pignoris loco teneat, donec Reus veniens ostenderit indebitum, seu nihil à se debitum esse, & ita Reus si postea compareat, fiet actor sustinens onus probandi. Exinde 3. oritur discrimen, nam in actione reali actor missus in possessionem, postquam verus possessor constitutus est, rem usurpare incipit, quia bonâ fide ut suam possidere præsumitur, secundum gl. hinc, verb. reservatâ. Sed missus in in pos-

possessionem ex actione personali, ut pignoris loco teneat, usucapere non potest, cum non ut sua teneat, uti annotavit *gl. fin. hic*. Veruntamen si per 30. annos debitor non compareat, ad ostendendum indebitum, tum cadit iure suo, cum omnis actio longissimi temporis præscriptione tollatur. *l. 3. C. de præscriptione 30. vel 40. annorum.*

Nota II. Qui non suo sed alieno nomine rem possidet ut depositarius, commodatarius, colonus, creditor tenens rem in pignus, si reali actione conveniatur, Dominum, seu eum ad quem respertinet nominando iudicium evitat. Excipe si non de ipsa re secundum se, sed de iure pignoris v. g. agatur, quia actor dicit se priorem potioreque hypothecam habere, hoc casu ipsemet creditor se defendere debet, quemadmodum & in emphyteuta, si de emphyteusi, adeoque proprio eius iure agatur, si tamen præiudicium etiam Domini vertatur, tum is vocari debet. Videatur *Panorm. hic. n. 23.*

Restat quæstio. Si Clericus suum aut Ecclesiæ prædium locavit agricolæ, & aliquis illud ut suum vindicare velit, colonus autem laicus denuntiet hoc Clerico locatori, utrum is teneatur se sistere coram iudice sæculari ipsius coloni. Resp. Negativè, cum *Joan. Andrea hic & Imol. colum. 2.* Quia iudicium, cum colono, qui nominando Dominum declinatoriam exceptionem opponit, nondum cœsetur cœptum esse, quare novus libellus offerri debet clerico Domino apud suum iudicem, videlicet Ecclesiasticum. Sed alia ratio est, si Clericus prædium laico vendiderit, quod postea tertius tanquam suum vindicet, nam hoc casu actio mota est contra emptorem laicum, quem si defendere velit Clericus venditor, ne ille evincatur, coram iudice Rei id agere debet, cuius causâ directè ac principaliter agitur, quæ est mens glossæ in *cap. Clericum. 17. q. 1. Panorm. hic. n. 28.*

TITVLVS VII. DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

Ost litis contestationem, proximum est, ut iuramentum de Calumnia (supple, non inferenda) præstetur, uti colligitur ex *l. 1. & penult. h. tit. & lib. 2. Cod. tit.*

59. Ubi dicitur iusjurandum propter Calumniam (supple vitandam) quo sensu & Apostolus dixit. *1. Cor. 7. Propter fornicationem autem (evitandam) unusquisque suam uxorem habeat*, id est, secum habeat, & non se separet.

CAPITVLVM I.

Inhærentes.

PARAPHRASIS.

Quæstio exorta erat, utrum Clerici in iudicio jurare debeant, quam Honorius II.

ait inter graviores causas numerandam, & ideo ab ipsomet Pontifice decidendam esse. Ex una parte in Cæsareo Cod. à Martino Imp. cautum reperitur, ut Clericus in iudicio Iusjurandum non præstet. *l. Quod Clericis. 25. Verb. quod si lis C. de Episc. & Cleric.* sed alibi, videl. in authent. *Principales. C. de juramen.* propter Calumniam Iust. Imperat. jubet, ut principales personæ in litis exordio iuramentum præstent, quamobrem quibusdam visum est, Martiani rescriptum speciale censendum esse, quia non ad omnes clericos, sed solum ad Constantinopolitanos emanavit. Sed ait Honorius II. Henricum Imperatorem rectè interpretatum fuisse: quam interpretationem ipse quoque suâ autoritate corroborat, videlicet, decretum illud Martianum, ad universum